

Brussels modehuis Norine was de springplank van de surrealistische schilder René Magritte

Magritte heeft zijn naam en faam niet zozeer te danken aan zijn echtgenote Georgette, maar wel aan Honorine 'Norine' Deschryver, de modeontwerpster die samen met haar onconventionele echtgenoot Paul-Gustave van Hecke het couturehuis Norine vormde. Het was in die modische, avant-gardeomgeving dat de jonge René Magritte mocht experimenteren.

Maar wie was nu die Norine? Volgens kunst- en modehistorica Nele Bernheim, die in Antwerpen doceert met een proefschrift over het modehuis, is Norine de Coco Chanel van België. Want ja, ook Honorine Deschryver werkte zich op uit een armoedig milieu en werd de coryfee van een luxueus couturehuis op de Brusselse avenue Louise.

Rebellie tegen Parijs

Honorine werd in 1887 geboren als bastaardkind. Haar moeder, een weduwe met zes kinderen, trok met een bolle buik van Lotenhulle naar Gent om er als dienstmeid aan de bak te komen. Pas als het kind twee jaar is, erkent Deschryver, een kroegbaas, dochter Honorine. Het nieuw samengestelde gezin van dagloners verhuist voortdurend tussen de Brugse Poort en het Rabot.

Is het daar dat Honorine voor het eerst in contact komt met Paul-Gustave van Hecke, eveneens het kind uit een proletarisch milieu? Van Hecke ging op zijn tiende al werken in een Gentse textielabriek, maar klom als autodidact en selfmade man hogerop. Niet minder dan 33 verschillende jobs oefende hij uit, zo stelde Nele Bernheim tijdens haar onderzoek vast. De blok van een vent was onder meer

■ Onbekende dame in 'Signal', een jurk van Norine uit 1927. René Magritte kijkt toe vanachter het scherm.

medestichter van de Gentse Socialistische Jonge Wacht. Hij was dichter, essayist, journalist en later hoofdredacteur van de krant *Vooruit* en *Le Peuple*. Hij leidde een Franstalig Brussels theater, was actief als kunst- en filmcriticus en richtte maar liefst zeven kunsttijdschriften op. Hij was ook eigenaar van een tweetal kunstgaleries en promotor van de Latemse schilders en later van de surrealisten. Overdag was hij...couturier.

In 1915 zou hij in Brussel Honorine tegen het lijf zijn gelopen. Als prille tiener was zij in de leer gegaan bij een kleermaker en hoewel ze allebei getrouwd waren, zetten ze samen een *menage* en een bedrijf op, in volle oorlogsperiode. Het is (nog) niet duidelijk of Van Hecke de moderecreaties op zijn eentje ontwierp of ook Honorine haar creatieve steentje bijdroeg. Ze had alleszins de technische bagage om de innoverende ontwerpen uit te voeren. En hoewel Honorine niet zoveel schreef als haar partner, met wie ze pas twaalf jaar later huwde, pende ze wel een paar guitige artikels over mode neer.

"L'histoire de la mode chez nous commence avec elle", zo schrijft in 1930 de speciale Belgische editie van *L'art vivant*, een belangrijk Frans kunsttijdschrift. "Norine is de eerste en de enige die gerebelleerd heeft tegen de volledige onderdanigheid tegenover de Parijse couturiers. Elke modecollectie van Norine is een persoonlijke creatie, een origineel werk."

Behalve in kwaliteitsmodebladen adverteerde het couturehuis vaak in kunsttijdschriften. Want de hink-stap-sprong tussen mode en kunst zat in de persoonlijke heden van beide oprichters ingebakken. 'Mode is ook kunst', luidde het motto. Via blouses, rokken en jurken van Norine druppelde in de dulle jaren twintig het modernisme naar het straatbeeld. Het

POSTERONTWERP VAN RENÉ MAGRITTE VOOR COUTURE NORINE. GOUACHE, HOUTSKOOL EN OOSTINDISCHE INKT OP PAPIER, 18x80 CM. © SABAM BELGIUM 2009

Magritte à la mode

Magritte, Magritte, Magritte... Dezer dagen hoor je niets anders. Maar nooit een vermelding over de vrouw die zijn carrière een fikse duw heeft gegeven. De miskende link tussen mode en kunst in het interbellum in België heet Norine.

DOOR ELIANE VAN DEN ENDE

was avant-garde op doek, maar dan met andere materialen: zijde, fijnmazig breiwerk en geraffineerde stoffen.

Tatave en Nono

Het modehuis en galerie Le Centaure, die aan de overkant van de laan lag en waarvoor Van Hecke de zaken behartigde, waren het trefpunt van de kunstzinnige intelligentsia die op jazzy tonen swingde. Niet dat 'Pégé en Norine' - voor intimi was

Honorine Deschryver is de Coco Chanel van België. Ook Norine werkte zich op uit een armoedig milieu en werd de coryfee van een luxueus

dat 'Tatave en Nono' - niet over de tongen gingen. Het gerucht deed de ronde dat een onderaardse gang onder de Louizalaan de kunstgalerie met het modehuis verbond, zodat kunstminnaars in een paar stappen mannequinliefhebbers konden worden.

Modehuis Norine bloeide en trad op als sponsor voor de kunstactiviteiten van Van Hecke. Het was de Brusselse Gentenaar die de ontwerpen van uitnodigingen voor defilés en manifestaties uitbesteedde aan kunstenaars als Frits Van den Berghe,

Léon en Gustaaf De Smet en Gustave Van de Woestijne. Het was Van Hecke die de eerste mecenas was van de jonge René Magritte, die niet alleen de invitatiekartons, affiches en folders mocht schetsen, maar wellicht ook de kans kreeg om te experimenteren en motieven te ontwerpen voor het beschilderen van stoffen.

Het eigenhandig beschilderen van zijdestoffen voor een *robe peinte* was een even luxueuze als avant-gardistische benadering. Voor het prestigieuze modegala van 1925 in het Casino Kursaal van Oostende ontwierp Magritte, samen met zijn vrouw Georgette, de tekst van 'Norine blues, les jolies robes aux jolis noms'. De cover getuigde van een atypische art-decostijl die niet meteen met de hand van de surrealist wordt geassocieerd. En toch. Op het evenement werden ook geschenken uitgedeeld: waarschijnlijk ook een markante hoedenstandaard uit papier-maché, handgeschilderd door René Magritte. Het unieke poppetje dat Nele Bernheim onlangs in een privéverzameling ontdekte, is het kortgeknipte kopje van een bijdetijdse *élégante*.

Ook al deed de 'communistic' schilder later meewarig over deze "vervelende publici-

■ De hoedenstandaard of 'Sidonie' van Norine uit ca. 1925, beschilderd door René Magritte.

teitsopdrachten", het was wel couturehuis Norine dat in de jaren twintig zijn belangrijkste broodheer was. Toen het in 1931 slecht ging met de meesters konterfeitsels mocht hij de muren van de Louizalaan beschilderen. Het couturehuis was immers de geldschieter voor artistieke uitbundigheid. Tot de crisis in 1929 toesloeg en het echtpaar verplicht werd zijn persoonlijke kunstverzameling van ruim honderd werken onder de marktprijs te verkopen. Maar het modehuis overleefde en verhuisde zelfs naar een groter pand in de Louizalaan.

Vergeethoek

Tegen het einde van de jaren dertig stapte het modehuis zelfs mee in de tendens om het surrealisme in de ontwerpen te integreren. Op avondjurken uit 1938 werden schilderingen en werken van Max Ernst en Man Ray nagebordurd. Eerder was een werk van Raoul Dufy al een inspiratiebron voor een outfit.

'Dresses by Norine embroidered with motifs of surrealist painting', zo werden de foto's betiteld in het eerste tijdschrift van de London Gallery, opgericht door Roland Penrose en E.L.T. Mesens. Penrose was een Britse surrealisti-

© PRIVÉVERZAMELING

sche schilder die huwde met Lee Miller, de ijsgekoelde schoonheid, ooit model voor en geliefde van de (alweer surrealistische) fotograaf Man Ray. Miller werd zelf fotografe en (oorlogs)reporter. In 1944 maakte ze een reportage over de Belgische weerstand en het lot van de Belgische kunstschatten. Daarvoor interviewde ze onder meer Paul Delvaux en René Magritte. Het eerste wat Miller deed toen ze in Brussel aankwam, was telefoneren naar 'Tatave en Nono'.

Het was een internationale kliek non-conformisten die in de Louizalaan samen troepte. Een van de trouwe gasten was E.L.T. Mesens, een geesteszoon van Van Hecke. Met Mesens had Honorine vijftien jaar lang een amoureuze verhouding. Mesens was dan wel zestien jaar jonger, hij bleef haar tot na zijn dood financieel steunen.

In 1952 had *la célèbre griffe Norine* van haar pluimen verloren. De verhuizing naar een belendende zijstraat en het Hotel Tassel, hét art-nouveaumanifest van Victor Horta, brachten geen zoden aan de dijk en de boeken van de sociéte anonyme werden voorgoed dichtgedaan. Honorine bleef wel kledingstukken vervaardigen, ook al was ze pensioengerechtigd. Maar dan werd het plots heel stil rond Norine, zeker na haar dood in 1977.

Norines extravagante en gedurfd bijdrage aan de Belgische kunst en mode raakte in de vergeethoek. Maar Norine stond zeker op een even hoog niveau als buitenlandse tijdgenoten die een brug sloegen tussen schone en toegepaste kunsten. Namen als Coco Chanel, Paul Poiret, Madeleine Vionnet en Elsa Schiaparelli worden daarvoor ruimschoots erkend. Nu is het - zoals uitgeefster en 'groupie' Angèle Manteau poneerde - "de hoogste tijd dat Norine haar verdiende roem krijgt".

■ Een speelse Norine en Pégé, op een reeks pasfoto's.

Met dank aan Nele Bernheim, kunsthistorica (VUB) en modehistorica (Fashion Institute of Technology New York) die momenteel werkt aan haar doctoraat *Couture Norine, Brussels: The Embodiment of the Belgian Avant-Garde, 1916-1952* (UAAHA). Bernheim ontdekte amper acht kledingstukken van Norine en is nog altijd op zoek naar informatie en creaties. Al wie interessante informatie, documenten of kledingstukken heeft over het couturehuis Norine kan contact met haar opnemen: info@nelebernhem.org. www.museum-magritte-museum.be

© MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, GENT